

องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE COMPONENTS OF TEACHER'S EFFECTIVE FOLLOWERSHIP IN SECONDARY SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN THE NORTHEAST
THAILAND

พิมพ์พัทธ์ แก้วดี

พิมพ์พัทธ์ แก้วดี, เอกลักษณ์ เพียสา, วาโร เพ็งสวัสดิ์

Phimpaphat Kaewdee, Akkaluck Pheasa, Waro Pengsawat

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University

Corresponding author E-mail: phimpaphat_k@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย กลุ่มเป้าหมาย คือ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน และการศึกษาพหุกรณี จำนวน 2 โรงเรียน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ความถี่ ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก และ 25 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ในการทำงาน การยอมรับการกระทำของตน ความละเอียดรอบคอบ และการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น 2) การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ตนเอง การจัดการตนเอง และการแสวงหาความรู้ในการพัฒนา 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การพิจารณาอย่างมีเหตุผล ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ และการเปิดใจกว้าง 4) มนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ แรงจูงใจ การยอมรับตนเอง การจัดการความขัดแย้ง และการปรึกษาหารือ 5) การทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การติดต่อสื่อสาร การมีเป้าหมายเดียวกัน การมีปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม และ 6) ความกล้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน และความกล้าที่จะทำทนาย

คำสำคัญ: องค์ประกอบ; ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล; ครูมัธยมศึกษา

Abstract

This research aimed to study the components of teacher's effective followership in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast Thailand. This research was descriptive research with the target groups of 11 experts and 2 best practice schools by using purposive sampling. Research instrument used was semi-structured Interview and statistics used were frequency and percentage.

The results were found that the components of teacher's effective followership in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeastern Thailand consisted of 6 main components, namely, 1) responsibility consisting of 5 sub-elements (perseverance, attention to work, acceptance of their actions, meticulousity, and Improving work); 2) self-development consisting of 3 sub-elements (self-analysis, self-management and self-learning development); 3) critical thinking consisting of 4 sub-components (rational consideration, enthusiasm, creative thinking, and being open-minded; 4) human relations consisting of 4 sub-components (motive, self-acceptance, conflict management, and consultation); 5) teamwork consisting of 4 sub-components (communication, mutual goal, interaction, and participation); and 6) courage consisting of 5 sub-elements (courage to assume responsibility, courage to participate in transformation, courage to take moral action, courage to serve, and courage to challenge).

Keywords: Component; Effective Followership; Secondary School Teacher

บทนำ

การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา จะต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถควบคุมภาวะวิกฤตเศรษฐกิจได้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาไว้หลายมาตรา โดยเฉพาะมาตรา 43 ได้กำหนดสาระสำคัญว่า “รัฐจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และไม่เก็บค่าเล่าเรียน” และมาตรา 81 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้สถานศึกษาของรัฐจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ” ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 มีสาระสำคัญในมาตรา 6 ได้กำหนด

จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมในมาตรา 8 ยังระบุอีกว่า การจัดการศึกษาควรยึดหลัก การศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

ในการบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน “ภาวะผู้ตาม” นับว่ามีความสำคัญไม่น้อย กว่า “ภาวะผู้นำ” เลย เพราะภาวะผู้ตามถือเป็นคุณลักษณะของบุคคลผู้ปฏิบัติงานที่เป็นแรง ขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กร ดังนั้น นอกจากองค์กรจะต้องสร้างผู้นำที่เก่งแล้ว ยังต้องสร้าง ผู้ตามที่มีศักยภาพควบคู่กันไปด้วย (อนุพงศ์ อภิรัฐธา, 2555) และงานวิจัยของเคลลี (Kelly, 2008) ยังพบว่า ความสำเร็จขององค์กรกว่าร้อยละ 90 เกิดจากการปฏิบัติงานของผู้ตาม ส่วนอีก ร้อยละ 10 ที่เหลือเป็นผลงานของผู้นำ ดังนั้น ภาวะผู้ตามจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของ องค์กรทุกรูปแบบ นอกจากนี้ในงานวิจัยของสุริย์รัตน์ พัฒนธีร และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2552) พบว่า ความสำเร็จหรือประสิทธิผลของสถานศึกษาส่วนใหญ่เกิดจากความรู้ ความสามารถ และทักษะของครู (ผู้ตาม) ในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

องค์กรหลาย ๆ องค์กรประสบปัญหาในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ นั่นคือ มีผู้ตามที่ไม่ มีประสิทธิภาพ หรือมีผู้ตามที่ไม่มีความรู้ความสามารถ หากบุคลากรซึ่งเป็นผู้ตามไร้ศักยภาพและ ขาดภาวะผู้ตามที่ดีในการปฏิบัติงานแล้ว ก็เป็นการยากที่องค์กรจะประสบความสำเร็จตาม ความมุ่งหมาย ดังนั้น “ภาวะผู้ตามจึงมีความสำคัญต่อการแปลงนโยบายไปสู่ขั้นตอนการ ปฏิบัติงาน หากผู้ตามแสดงบทบาทของตนได้เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ย่อมแสดงให้เห็นได้ อย่างชัดเจนว่าองค์กรแห่งนั้นจะมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization) ซึ่งองค์ประกอบขององค์กรที่มีสมรรถนะสูงพื้นฐานหลักสำคัญคือ การมีบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานที่มีภาวะผู้ตามที่ดี (สามารถ อัยกร และคณะ, 2560)

โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่มีทั้งผู้นำและผู้ตาม ซึ่งผู้ตามในที่นี้คือ ครู หากครูมีภาวะผู้ ตามที่มีประสิทธิผลก็ย่อมนำพาองค์กรไปสู่วิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล พันธกิจ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรและย่อมส่งผล โดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียน ชุมชน และประเทศชาติ แต่จากหลาย ๆ งานวิจัยพบว่า ครูยังขาด คุณลักษณะของภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัยของศรีวรรณ แก้วทองดี (2562) ที่พบว่า ครูขาดความสามารถในการจัดการตนเอง ซึ่งครูไม่สามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างสมบูรณ์แบบโดยปราศจากการควบคุมจากผู้บริหาร และไม่สามารถวางแผนการพัฒนาศักยภาพของตนเองควบคู่กับการร่วมพัฒนาขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ye (2020) พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล จึง ไม่สามารถที่จะพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นครูจะต้องมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล เพื่อความสำเร็จขององค์กร

จากเหตุผลและความต้องการจำเป็นข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของครูให้มีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล ที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Document Study) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีขั้นตอนรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร (Document Study) เพื่อทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู จากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งภายในและต่างประเทศ โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 แหล่ง ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู ตามแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ 15 แหล่ง ได้แก่ Lussie & Achua (2001); Weiss (2001); Blackshear (2003); Lateur & Rast (2004); Toppen Weiss & Whitehead (2004); Thach et al. (2006); Thompson & Morrisl (2006); Miller (2007); Kelly (2008); Martin (2008); Chaleff (2009); Sullivan & Decker (2009); Barrette (2010); Mccallum (2013) และ Villiers (2014)

1.2 การศึกษาภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู ตามแนวคิดของนักวิชาการในประเทศ 5 แหล่ง ทรงกรด เจริญศรี (2550); บุญใจ ศรีสถิตนรากุล (2551); อุดม ทุมโมษิต (2553); วรางคณา กาญจนพาที (2556) และ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2560)

1.3 สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู โดยการแจกแจงความถี่จากหลายแหล่งข้อมูล และสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ค่าความถี่เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด ประกอบด้วย 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านการพัฒนาตนเอง 3) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 6) ด้านความ

กล้า ซึ่งผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาพฤติกรรมโรงเรียนดีเด่นด้านการมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ ในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

2.1 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ในประเด็น องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพของครู

2.2 ศึกษาพฤติกรรม โรงเรียนดีเด่นด้านการมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัล OBECQA ในช่วงปีการศึกษา 2560 – 2563

2.3 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพฤติกรรมโรงเรียนดีเด่นด้านการมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ มาสังเคราะห์เพื่อ จัดทำองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) นักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีประสบการณ์การบริหารไม่น้อยกว่า 15 ปี มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน 3) ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับรางวัลคุณภาพ OBECQA มีประสบการณ์การบริหารไม่น้อยกว่า 10 ปี มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ครู ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลคุณภาพ OBECQA มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน

3.2 ศึกษาพฤติกรรม โรงเรียนดีเด่นด้านการมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 2 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และ ครูผู้รับผิดชอบงาน OBECQA จำนวน 1 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

4.1 การสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

4.2 การศึกษาพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

5.1 การสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการประสานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสอบถามความสมัครใจและเต็มใจในการให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย ขอหนังสือราชการจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ ส่งแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทราบล่วงหน้า ไปสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่นัดหมาย โดยจดบันทึก บันทึกเสียง ด้วยเครื่องบันทึกเสียง ถ่ายภาพ และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงมาถอดคำพูดแล้วพิมพ์เป็นเอกสาร

5.2 การศึกษาพหุกรณี การเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานผู้อำนวยการโรงเรียนที่ศึกษาพหุกรณี เพื่อขอความร่วมมือในงานวิจัย นำส่งหนังสือราชการจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนที่ศึกษาพหุกรณี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย นัดหมายวันเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลตามวันเวลาที่กำหนด โดยจดบันทึก บันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง ถ่ายภาพ รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงมาถอดคำพูดแล้วพิมพ์เป็นเอกสาร

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นต่างๆ แล้วนำผลที่ได้มาสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัย

6.2 การศึกษาพหุกรณี การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพหุกรณี โรงเรียนดีเด่นด้านการมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นที่ได้รับรางวัล OBECQA มาวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ตามประเด็นต่างๆ ใช้สถิติคือค่าความถี่ร้อยละ

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเพื่อหาองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยปรากฏ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้จากการ สังเคราะห์งานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพหุกรณี

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพหุกรณี	สรุปผลการวิเคราะห์
1. ความรับผิดชอบ	1.1 ความเพียรพยายาม 1.2 ความเอาใจใส่ในการทำงาน 1.3 การยอมรับการกระทำของตน 1.4 ความละเอียดรอบคอบ 1.5 การปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น	1.1 ความเพียรพยายาม 1.2 ความเอาใจใส่ในการทำงาน 1.3 การยอมรับการกระทำของตน 1.4 ความละเอียดรอบคอบ 1.5 การปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น 1.6 การติดตามงานอยู่เสมอ 1.7 ความอดทน	1.1 ความเพียรพยายาม 1.2 ความเอาใจใส่ในการทำงาน 1.3 การยอมรับการกระทำของตน 1.4 ความละเอียดรอบคอบ 1.5 การปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น
2. การพัฒนาตนเอง	2.1 การวิเคราะห์ตนเอง 2.2 การจัดการตนเอง 2.3 การแสวงหาความรู้ในการพัฒนา 2.4 การวางแผนพัฒนาตนเอง 2.5 การสร้างเครือข่าย	2.1 การวิเคราะห์ตนเอง 2.2 การจัดการตนเอง 2.3 การแสวงหาความรู้ในการพัฒนา 2.4 การวางแผนพัฒนาตนเอง 2.5 การสร้างเครือข่าย	2.1 การวิเคราะห์ตนเอง 2.2 การจัดการตนเอง 2.3 การแสวงหาความรู้ในการพัฒนา
3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	3.1 การพิจารณาอย่างมีเหตุผล 3.2 ความกระตือรือร้น 3.3 ความคิดสร้างสรรค์ 3.4 การเปิดใจกว้าง	3.1 การพิจารณาอย่างมีเหตุผล 3.2 ความกระตือรือร้น 3.3 ความคิดสร้างสรรค์ 3.4 การเปิดใจกว้าง 3.5 การสร้างนวัตกรรม 3.6 การมีทัศนคติที่ดี	3.1 การพิจารณาอย่างมีเหตุผล 3.2 ความกระตือรือร้น 3.3 ความคิดสร้างสรรค์ 3.4 การเปิดใจกว้าง
4. มนุษย์สัมพันธ์	4.1 แรงจูงใจ 4.2 การยอมรับตนเอง 4.3 การจัดการความขัดแย้ง 4.4 การปรึกษาหารือ	4.1 แรงจูงใจ 4.2 การยอมรับตนเอง 4.3 การจัดการความขัดแย้ง 4.4 การปรึกษาหารือ 4.5 การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.1 แรงจูงใจ 4.2 การยอมรับตนเอง 4.3 การจัดการความขัดแย้ง 4.4 การปรึกษาหารือ
5. การทำงานเป็นทีม	5.1 การติดต่อสื่อสาร 5.2 การมีเป้าหมายเดียวกัน 5.3 การมีปฏิสัมพันธ์ 5.4 การมีส่วนร่วม	5.1 การติดต่อสื่อสาร 5.2 การมีเป้าหมายเดียวกัน 5.3 การมีปฏิสัมพันธ์ 5.4 การมีส่วนร่วม 5.5 ใจกว้างและกัน	5.1 การติดต่อสื่อสาร 5.2 การมีเป้าหมายเดียวกัน 5.3 การมีปฏิสัมพันธ์ 5.4 การมีส่วนร่วม
6. ความกล้า	6.1 ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน 6.2 ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง 6.3 ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม 6.4 ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน 6.5 ความกล้าที่จะทำทนาย	6.1 ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน 6.2 ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง 6.3 ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม 6.4 ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน 6.5 ความกล้าที่จะทำทนาย	6.1 ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน 6.2 ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง 6.3 ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม 6.4 ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน 6.5 ความกล้าที่จะทำทนาย

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพหุกรณี สรุปผลได้ดังนี้

องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ในการทำงาน การยอมรับการกระทำของตน ความละเอียดรอบคอบ และการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น 2) การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ตนเอง การจัดการตนเอง และการแสวงหาความรู้ในการพัฒนา 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การพิจารณาอย่างมีเหตุผล ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ และการเปิดใจกว้าง 4) มนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ แรงจูงใจ การยอมรับตนเอง การจัดการความขัดแย้ง และการปรึกษาหารือ 5) การทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การติดต่อสื่อสาร การมีเป้าหมายเดียวกัน การมีปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม และ 6) ความกล้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน และความกล้าที่จะท้าทาย

ในส่วนขององค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพหุกรณี มีความแตกต่างจากองค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ การติดตามงานอยู่เสมอ ความอดทน การวางแผนพัฒนาตนเอง สร้างเครือข่าย การสร้างนวัตกรรม การมีทัศนคติที่ดี ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ไว้ใจซึ่งกันและกัน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีลักษณะและความหมายคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงนำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยต่างๆ ดังนี้ การติดตามงานอยู่เสมอ นำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น ความอดทน นำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านความเพียรพยายาม การวางแผนพัฒนาตนเอง นำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านการวิเคราะห์ตนเอง การสร้างเครือข่ายนำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านการแสวงหาความรู้ในการพัฒนา การสร้างนวัตกรรมนำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านความคิดสร้างสรรค์ การมีทัศนคติที่ดีนำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านการเปิดใจกว้าง การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล นำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยด้านการยอมรับตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อยภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู และสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างไป

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน และศึกษาพหุกรณี จำนวน 2 โรงเรียน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านการพัฒนาตนเอง 3) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 6) ด้านความกล้า ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้คัดเลือกแหล่งข้อมูลจากต่างประเทศมากกว่าร้อยละ 50 มาศึกษาในครั้ง นี้ทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ มาทำการสังเคราะห์และสรุป เนื้อหาเพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครู นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการ คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้บริหาร และครูที่มีความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ในเรื่อง ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลไม่น้อยกว่า 10 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ ญญา โพิ มา (2561) ที่นำงานวิจัยจากต่างประเทศมากกว่าร้อยละ 50 มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ องค์ประกอบของภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลสำหรับครูสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึง เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องภาวะผู้ตามที่มี ประสิทธิภาพไม่น้อยกว่า 10 ปี เช่นกัน ทำให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งผลการศึกษา มี ประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบหลักภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้าน ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ความเพียรพยายาม 2) ความเอาใจ ใส่ในการทำงาน 3) การยอมรับการกระทำของตน 4) ความละเอียดรอบคอบ และ 5) การ ปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ จูรีตัน นันทยทวิกุล (2558) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของ ความรับผิดชอบ ด้วยคุณลักษณะ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความเอาใจใส่ 2) ความละเอียดรอบคอบ 3) ความขยันหมั่นเพียร 4) ความอดทน 5) ความตรงต่อเวลา 6) การยอมรับผลการกระทำของ ตนเอง และ 7) การปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

2. องค์ประกอบหลักภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้านการ พัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวิเคราะห์ตนเอง 2) การจัดการ ตนเอง และ 3) การแสวงหาความรู้ในการพัฒนา สอดคล้องกับ มณฑป ไชยชิต (2551) กล่าวถึง องค์ประกอบของการการพัฒนาด้านตนเองของครูสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ ตนเอง แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไข 2) การมองเห็นความดีงามของตนเอง 3) มีความคิด สร้างสรรค์ 4) วางแผนการดำเนินงานได้ 5) สามารถจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมเมื่อมี ปัญหาหรือความขัดแย้ง 6) ยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวม 7) กระตือรือร้นในการแสวงหา ข่าวดารข้อมูลในการพัฒนางาน และ 8) เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณ วิชาชีพ

3. องค์ประกอบหลักภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การพิจารณาอย่างมีเหตุผล 2) ความกระตือรือร้น 3) ความคิดสร้างสรรค์ และ 4) การเปิดใจกว้าง สอดคล้องกับ ญุฬพา โพธิมา (2561) ได้ทำการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลสำหรับครูสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลสำหรับครูสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) จรรยาบรรณในการทำงาน 2) การมีส่วนร่วมในองค์กร 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) การยึดมั่นความถูกต้องชอบธรรม

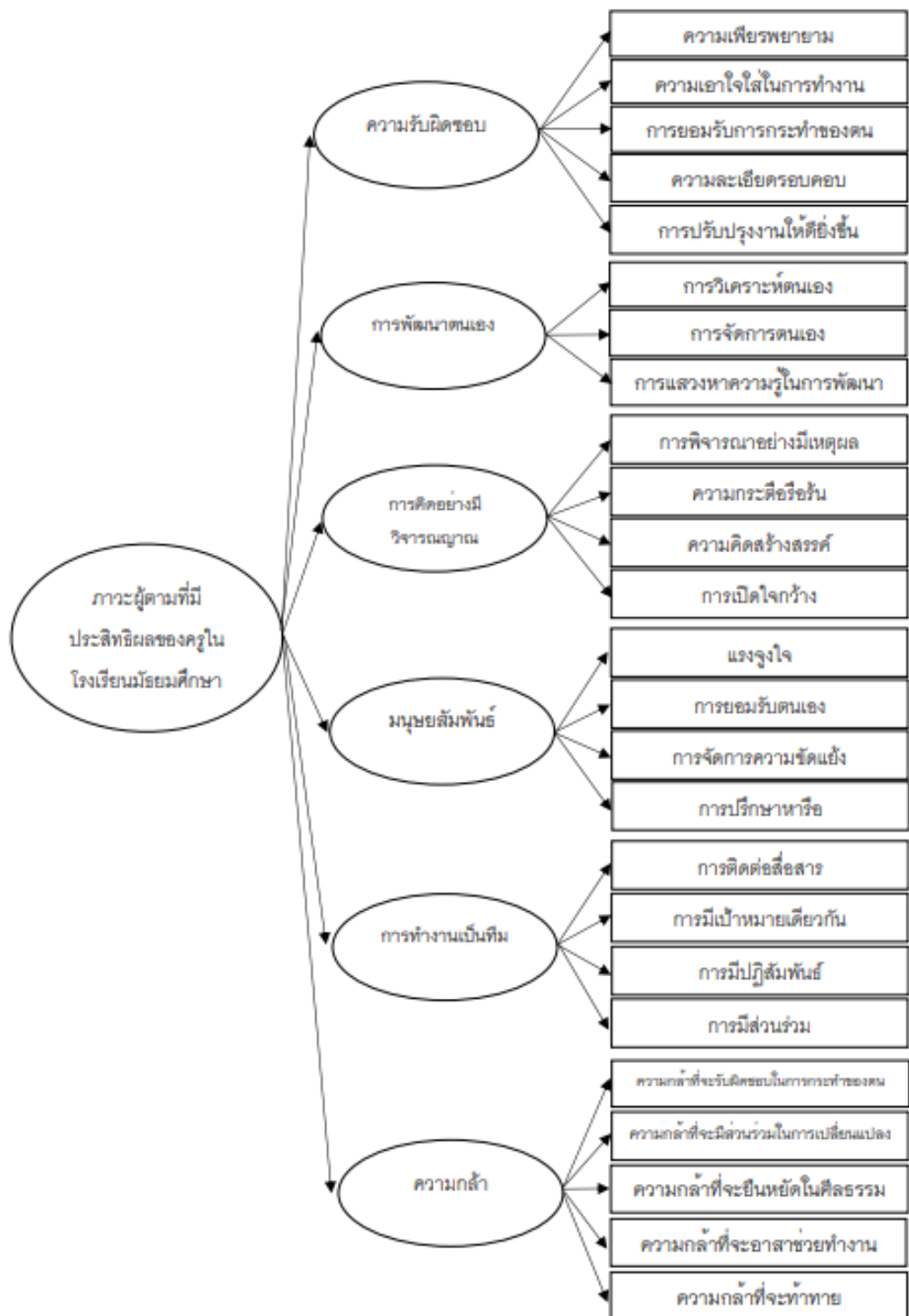
4. องค์ประกอบหลักภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) แรงจูงใจ 2) การยอมรับตนเอง 3) การจัดการความขัดแย้ง และ 4) การปรึกษาหารือ สอดคล้องกับ Keshavarzi et al. (2015) กล่าวว่า องค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ของครู ประกอบด้วย 1) การติดต่อสื่อสาร 2) สติสัมปชัญญะ 3) การยอมรับตนเอง 4) แรงจูงใจ 5) ความเชื่อมั่น 6) การเปิดเผยตัวเอง และ 7) การจัดการความขัดแย้ง

5. องค์ประกอบหลักภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การติดต่อสื่อสาร 2) การมีเป้าหมายเดียวกัน 3) การมีปฏิสัมพันธ์ และ 4) การมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ กิตติทัช เขียวฉะอ่อน (2560) กล่าวถึง องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป้าหมายที่เห็นต้องกัน 2) การเปิดเผยต่อกันและการเผชิญหน้าเพื่อแก้ปัญหา 3) การสนับสนุนและการไว้วางใจต่อกัน 4) ความร่วมมือกันในการทำงาน 5) ภาวะผู้นำที่เหมาะสม 6) การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ 7) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และ 8) การสื่อสารที่ดี

6. องค์ประกอบหลักภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านความกล้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน 2) ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง 3) ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม 4) ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน และ 5) ความกล้าที่จะท้าทาย สอดคล้องกับ Chaleff (2009) ได้เสนอรูปแบบภาวะผู้ตามที่มุ่งเน้นไปยังบทบาทที่ผู้ตามแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถูกเรียกว่า เป็นทฤษฎีภาวะผู้ตามที่มีความกล้า ไว้ว่า ความกล้าแบ่งออกเป็น 5 มิติ คือ 1) ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน 2) ความกล้าอาสาช่วยทำงาน 3) ความกล้าต่อสิ่งที่ท้าทาย 4) ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง และ 5) ความกล้าที่จะดำเนินการอย่างมีศีลธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย สรุปได้ว่า องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 25 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ในการทำงาน การยอมรับการกระทำของตน ความละเอียดรอบคอบ และการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น 2) ด้านการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ตนเอง การจัดการตนเอง และการแสวงหาความรู้ในการพัฒนา 3) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การพิจารณาอย่างมีเหตุผล ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ และการเปิดใจกว้าง 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ แรงจูงใจ การยอมรับตนเอง การจัดการความขัดแย้ง และการปรึกษาหารือ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การติดต่อสื่อสาร การมีเป้าหมายเดียวกัน การมีปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม และ 6) ด้านความกล้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความกล้าที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน ความกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ความกล้าที่จะยืนหยัดในศีลธรรม ความกล้าที่จะอาสาช่วยทำงาน และความกล้าที่จะท้าทาย ดังแสดงในแผนภาพประกอบ 1 ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขจากการดำเนินการหลายขั้นตอน จึงทำให้มีความเชื่อมั่นว่าได้ว่า องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการวางแผนหรือสร้างเกณฑ์ประเมินภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภาพที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้บริหารควรรวบรวมองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหรือสร้างเกณฑ์ประเมินภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อกำหนดจุดเด่นจุดด้อยในการพัฒนาบุคลากรได้อย่างสอดคล้องกับปัญหา เพื่อช่วยลดปัญหาความไม่มีคุณภาพของครูได้

2. สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร สามารถนำองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูที่เป็นผลจากการวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างด้านการติดตามภารกิจ (monitoring) เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ และในด้านการประเมินผล (evaluation) การดำเนินงานว่าบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรรวบรวมองค์ประกอบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้โปรแกรม LISREL เพื่อหาคำตอบว่าองค์ประกอบใดมีความสำคัญที่สุดตามลำดับ เพื่อจะได้แสวงหารูปแบบ หรือแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยองค์ประกอบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของครูในระดับ การศึกษาอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพัช เขียวละอ้อน. (2560). การทำงานเป็นทีมสู่การเพิ่มประสิทธิผลในการทำงาน. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(1), 355-370.
- จूरรัตน์ นันทยทวิกุล. (2558). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะและความรับผิดชอบ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร (ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณฎา โพธิมา. (2561). *โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล สำหรับครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาสารคามมหาวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.
- ทรงกลด เจริญศรี. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญาทางอารมณ์ กับภาวะผู้นำและผู้ตาม ของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลทั่วไป เขต 11 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กระทรวง สาธารณสุข*. (วิทยานิพนธ์ พย.ม.). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2551). ภาวะผู้นำและกลยุทธ์การจัดการองค์การพยาบาลในศตวรรษที่ 21.(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนทป ไชยจิต. (2551). *การพัฒนาตนเองของครูสู่ความเป็นเลิศ*. สืบค้น 18 พฤษภาคม 2564, จาก <http://krukob.com/web/v21-5/>.
- วรางคณา กาญจนพาที. (2556). *ภาวะผู้นำและภาวะผู้ตามที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์กร: กรณีศึกษา ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สามารถ อัยกร, ประภัสสร ดาวะเศรษฐ์, สายป่าน จักขุจินดา และชาญชัย ศุภวิจิตรพันธ์. (2560). บทบาทของผู้ตามในคุณลักษณะภาวะผู้ตามแบบมีประสิทธิผล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 9(1), 195-203.
- สุเทพ พงศ์ ศรีวัฒน์. (2560). *ภาวะผู้นำ*. สืบค้น 23 ธันวาคม 2563, จาก <http://pongsriwat@thaimail.com.htm>.
- สุริย์รัตน์ พัฒนเอียร และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2552). ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 30(2), 130-142.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่3) พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ศรีวรรณ แก้วทองดี. (2562). *แนวทางการพัฒนาตนเองของครูในสถานศึกษา สหวิทยาเขตบึงสามพันสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- อุดม ทุมโฆจิต. (2553). *สถิติสำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อนุพงศ์ อวิรุทธา. (2555). *ใครคือผู้ตามที่ดีในองค์กร*. สืบค้น 26 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.siamturakij.com>.
- Barrette, E. (2010). *Followership: An important partner of leadership. business and management horizons*, Retrieved January 14, 2021, from <https://bit.ly/2tyKvnB>
- Blackshear, G. (2003). *The Managerial Grid III*. Houston: Gulf Publishing.
- Chaleff, I. (2009) *The Courageous follower: Standing up to and for our leaders*. SanFrancisci: Berrett-Koehler.
- Kelly, R. E. (2008). *The Power of Followership: Howto create leaders people want to follow and followerswho lead themselves*. New York: Doubleday.

- Keshavarzi, A., Hoveida, R. & Siadat, S. A. (2015). The Degree of the Components of Human Relation Management Application by the Principals of First Course of High Schools in Isfahan from Teachers Standpoint. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 5(2), 314-319
- Lateur, S. M. & Rast, V. J. (2004). *Dynamic followership the prerequisite for effective leadership*. Retrieved. January 22, 2021, from <https://bit.ly/2dYY1vz>.
- Lussier, R. N. & Achua, C. F. (2001). *Effective Leadership*. 3rd ed. Ohio: South-Western.
- Martin, R. (2008). *Followership: An important partner of leadership. business and management horizons*. Retrieved January 14, 2021, from <https://bit.ly/2tyKvnB>
- Mccallum, J .S. (2013). *Followership: the other side of leadership*. Retrieved January 11, 2016, from <https://bit.ly/1KKEyr5>.
- Miller, C. A. (2007). *Out in the World: Gay and Lesbian Life from Buenos Aires to Bangkok*. London: Penguin Books.
- Sullivan, P & Decker, J. (2009). *Communication Skills for the Health Care Professional: Concepts and Techniques*. Maryland: Aspen.
- Tappen Weiss & Whitehead. (2004). *Action Research Principles and Practice*. Mackays of Chamtham PLC, Chatham, Kent.
- Thach et al. (2006). *Action Research* (2nded.). California: Sage.
- Thompson, G. & Morrisl, L. (2006). *Blended learning: how to integrate online and traditional learning*. London: Kogan Page.
- Villiers, R. D. (2014). *Followership: how to act the other 98% of the time, when we aren't leading*. Retrieved January 14, 2021, from <https://bit.ly/2yCprSX>.
- Weiss, J. B. (2001). *The Provision of Social Relationship*. Englewood Cliff, N. J: Prentice-Hall.
- Ye, Y. (2020). *Factors Relating to Teachers' followership in international universities in Thailand*. Retrieved December 11, 2020, from <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/Scholar/article/view/856/765>.

